

Атанасије С. Млађеновић

1624

181

Измету, два ретко

~~Паузи~~

Грама у тиринна

АТАНАСИЈЕ Д. МЛАДЕНОВИЋ

П А У Ц И

ДРАМА У ТРИ ЧИНА

Догађаје се у Београду, десетих година после Првог светског рата.

I и III чин у селу Баранема, II чин у канцеларији предузећа "Техникум".

Л И Ц А

- ✓ **АЛЕКСАНДАР ШАРИЋ**, директор предузећа "Техникум".
- ✓ **ЈОВАНКА**, Ђегова жена.
- ✓ **ЈЕЛИЦА-ДЕЛА**, њихова кћи.
- ✓ **Инж. ВЕЛИБОР ПЕТРОВИЋ**, ратник из Првог светског рата.
- ✓ **МАЛИША-БУБИ-НИКОЛИЋ**, апсолвирани студент.
- ✓ **ФЕОДОР**
- ✓ **АНТОН** } помоћници директора "Техникума"
- ✓ **ВОЈИД**
- ✓ **ЈУБОМИР** } сељаци, Велиборови ратни другови.
- ✓ **ПЕТАР**
- ✓ **МИЛИЈА**, служитељ предузећа "Техникум"
- ✓ **ЉУБИЦА**, служавка у дому Шарићевом.

Догађа се у Београду, десетак година после Првог светског рата.

I и III чин у салону Шарићеве виле на Дедињу, II чин у канцеларији предузећа "Техникум".

П Р В И Ч И Н

луксузним

Салон са жирицијаним намештајем и скупоценим сликама по зидовима, у углу стоји са телефонским апаратом, лево или десно врата.

ЛИЦА У I ЧИНУ:

Јованка, Љубица, Јелица, Александар, Велибор, Малиша.

ЈОВАНКА (у лакој светлој хаљини седи у фотељи, са ногом пребаченом преко ноге; замишљено): Како да га у своју мрежу уловим?... Леп младић... Али, ... како?... Морам јој га преотети. Шта мисли она? Изборала се већ, а оваковог младића... Ја? Ја сам још увек држећа. А она? (Сети се нечега) Ха, ха, ха. Ено јој мог Милице. Ух, већ ми је досадио! Нема више ни снаге. (Лево пружа руку ка звци пугмету звона на зиду. Звони.)

ЉУБИЦА (Млада, лепа у свежа сељанка у варошкој ношњи): Молим, мило стива.

ЈОВАНКА: Кад је стари господин синоћ дошао кући?

ЉУБИЦА: Оно поноћи, мило стива.

ЈОВАНКА: Упитао те је за мене?

ЉУБИЦА: Да, мило стива. Рекла сам му да сте на вечери код госпође Зоре и да ћете вероватно касно доћи.

ЈОВАНКА (задовољно): Браво, Љубице. Починеш да се сналазиш. Улазиш у наш живот. А да ли ме је ~~кода~~ тражио?

ЉУБИЦА: Јесте, мило стива. Један млади господин. Долазио је два пута.

ЈОВАНКА: Није ти рекао како се зове?

ЉУБИЦА: Да, мило стива. Рекао ми је: "Реците мило стивој госпођи да ју је желео посетити Буби, господин Буби."

ЈОВАНКА (радно): О, Буби! Буби! (За себе:) Лети на лепак. Што ли је само хтео? (Љубици:) Хвала. Можеш ићи.

ЉУБИЦА: Молим, мило стива. (Излази)

ЈОВАНКА (устаје): Буби... Ту је. (Прилази телефону, прелистава телефонски именик, окреће бројчаник): Ало... Молим позовите господина Малишу Николића. Он је ваш станар... Молим. (За себе:) Ту смо. Предосећала сам да ћу га имати. Ала ће госпа Цица да праска. Ха, ха, ха! (Тел. апарату:) Молим. Јесте

ли ви то, господине Вуби?..О, добар дан. (Расјалашно:)Ха, ха, ха!Познали сте ме по гласу...Тражили сте ме?..Жао ми је, верујте да ми је много жао.Лешкарила сам.Нисам се осећала нешто добро...Да, да.Зажелели сте да уђете у моју собу, код мене! О, било би изненађења и за вас и за мене...Ласкавче!...Но, реците вапу молбу...Запослење?Где? У предуђећу мога мужа.Незнам да ли постоји празно место...Има.Е, онда обећавам!...Сигурно!...Да ми се захвалите?..Ви све то ненако брзо...Шта кажете-век брзине...Да, да, Добро, онда изволите...Да, да.Дођите...Ха, ха, ха!Видећемо!...Довиђења. (Спушта слушалицу: О, да ли је то могуће!Тако брзо... (Одлучно:)Но, на по сао.Сада треба смислити објашњење и разлог мушу, да би мог будућег пријатеља запослио.А за по слићу га и ја.Ха, ха, ха!Имаће дупло запослење. (Телефон звони, прилази и узима слушалицу.) Но ли је то сада?Молим...Да. Мог сина? Да...Молим...Данао у пет код "Цара"...Састанак...Договор о оснивању новог клуба...О, златна наша децо!...Нужно потребан...Добро, добро.Рећи ћу му.Молим. (Спушта слушалицу.) Шта ћете. Омладина. Омладина од акције.Нов клуб. Само, колико је тих клубова. (Звони.)

ЉУБИЦА (улази): Молим, милостива.

ЈОВАНКА: Да ли је млади господин код куће?

ЉУБИЦА:Јесте, милостива.У својој је соби.

ЈОВАНКА: Шта ради?

ЉУБИЦА:Тек што је устао, милостива.Он је дошао јутрос кући.

ЈОВАНКА:Добро, добро.Реците му, да у пет сати буде код "Цара".Тамо ће његови другови да га чекају, ради важног договора.Његово присуство је неопходно потребно.

ЉУБИЦА (нећка се, као да би хтела нешто рећи.)

ЈОВАНКА: Шта је? Рекла сам вам шта има да урадите.

ЉУБИЦА: Да, милостива.Али...ја несмем у собу код младог господина кад је он ту.

ЈОВАНКА: Зашто?

ЉУБИЦА: Тако...Дира ме.

ЈОВАНКА: ~~Имајте дири~~ Како то - дира ме?

ЉУБИЦА: Тако.Јуче ме је свалио на кревет.Једва сам се извила.

ЈОВАНКА (Раскалатно се смеје): Ха, ха, ха! Ха, ха, ха! Па што си се извлачила, лудо једна! Зар ти се он не свиђа? Млад је, здрав.

ЉУБИЦА: Да, мило стива. Он је врло добар према мени. Шта ми је све поклонило. Али, то што он хоће, није лепо. Ја сам девојка.

ЈОВАНКА (још раскалатније): Ха, ха, ха! Шта то није лепо?

ЉУБИЦА: Па то што он хоће.

ЈОВАНКА: Гуско једна! Мислиш да смо ми боље.

ЉУБИЦА: Знам, мило стива. Али ја сам сељанка. У вашем друштву је то нешто друго. Код вас је то модерно. Код нас сељака још није.

ЈОВАНКА: Хајде, хајде! Не моралиши. Шта ти имаш од живота? Радиш по цео дан, ни ноћу ниси на миру, једеш што иза нас остане. Иди и реци младом господину оно што сам ти рекла.

ЉУБИЦА: А ако ме опет зграби?

ЈОВАНКА: Ти онда немој да бежиш. Отимај се мало, то је такав ред. (Гура је ка вратима.) Иди и не буди гуска. Прихвати то мало што ти живор пружа и не одбацуј га у име некаквог сљоског морала.

ЉУБИЦА (излази и пропушта Јелицу): Изволите, госпођице.

ЈЕЛИЦА (Зулази): О, добар дан, мама.

ЈОВАНКА: Добар дан, мила моја. (Загледа је.) Па ти си ми данас нешто нарочито расположена.

ЈЕЛИЦА: И срећна! Знам, мама, дошао је.

ЈОВАНКА: Ко?

ЈЕЛИЦА: Он.

ЈОВАНКА: Ко, он?

ЈЕЛИЦА: Он, Велибор. Ух, мама, што си заборавна! Дошао је Велибор, мој школски друг. Онај, мама, са лепим, сјаним а питомим очима.

ЈОВАНКА: А, да. Па?

ЈЕЛИЦА (ордито): Па ништа. Видим да се не интересујеш.

ЈОВАНКА (прекорно): Како тако нешто можеш рећи. Зар се ја, као мајна, не интересујем довољно твојим кељама, твојим животом. Зар те ја нисам извукла из твоје чамотиње, баш за тим Велибором, и увела у живот.

ЈЕЛИЦА: Знам, мама, али ^{се} ни он могла да сетим: ко је то дошао, ко је то Велибор, а знам шта он за мене значи. Једва сам га пронашла, и удесила се оцем расписивање конкурса и његов избор за инжењера Предузећа. Данас је дошао, ја сам га срела, а то значи да је прихватио место. Ја сам га позвала да нас посети.

ЈОВАНКА (зачуђено): Да нас посети. Када?

ЈЕЛИЦА: Сада, мама. Тек што није дошао. Ја сам га замолила да нас данас посети. Знам, бојим се да не наиђе на некога, па му тај исприча свашта о мени. Знам какав је свет.

ЈОВАНКА, Знам. (За себе): Е, ово се зове пех. И куд га баш за данас позва. Ја сам позвала Буби, а она, ето, тог свог Велибора.

ЈЕЛИЦА (размента јастучиће по фотељама): Мама, ти знаш да је он моје симпатија.

ЈОВАНКА (замишљено): Ко?

ЈЕЛИЦА: Ух, мама! Па он, Велибор.

ЈОВАНКА: Е, бивша симпатија. Много важно.

ЈЕЛИЦА: Ја га и сада волим. Ја сам га увек волела.

ЈОВАНКА: А он тебе?

ЈЕЛИЦА: Е, то је оно што не знам. (За себе:) Када смо се данас срели, ја сам била ова усхићена, а он... хладан.

ЈОВАНКА: Идем да се пресвучем. И ја очекујем посету. Доћи ће Буби.

ЈЕЛИЦА: Господин Буби?

ЈОВАНКА: Да, да. Имамо један врло важан разговор. (Одлази)

ЈЕЛИЦА: Откуда сада посета тог сплеткара и помварењака. (Седа.)...

(Замишљено:) Ала сам се збунила када сам га спазила и ако сам знала да ће, према упућеном му позиву, данас доћи. Према подацима, он је ступио на дужност тек 1920 год. и то као инжењер. Дипломирао је ^{у Француској} за време рата а после дипломирања поново ступио у војску. После пребоја фронта и ослобођења био у Британској, Француској. Зашто? То не стоји. Ја сам га очекивала да ће одмах, са војском, доћи, али он није дошао... А, живот је текao поред мене, и он не је, највише благодарни својој мајци, захватио. Да ли ће ме разумети, моћи схватити?

АЛЕКСАНДАР (улази са антен-ташном): А, ти си ту.

ЈЕЛИЦА (у стаје): Да, тата. Ту сам. Дакле, дошао је.

АЛЕКСАНДАР: Ко?

ЈЕЛИЦА: Па он, Велибор. Ух, сви сте на њега заборавили.

АЛЕКСАНДАР: А, онај инжењер. Био је код мене. Сјајан младић.

ЈЕЛИЦА: Да, он. Само се бојим да се не сети, тата?

АЛЕКСАНДАР: Шта да се сети?

ЈЕЛИЦА: Па да смо удесили његово постављење.

АЛЕКСАНДАР: Даћу ја њему добру плату, па се неће сетити.

ЈЕЛИЦА: Али, тата, ја не бих желела да га више изгубим.

АЛЕКСАНДАР: Па немој. То зависи од тебе.

ЈЕЛИЦА: И од њега.

АЛЕКСАНДАР: Шта има то од њега да зависи. Ако ти се свиђа, узми га. Ја ћу дати добар мираз. А ако је тако добар, каквог си ми га ти описала, имаће код мене посла, јер и ја сам већ уморан, а зарадио се је доста. Од оца и тако не могу да очекујем да прихвати Предизеће.

ЈЕЛИЦА: Али, ја се бојим.

АЛЕКСАНДАР: Немам зашто да се бојим. Све ћу то ја да удесим, односно све ће то новац да удеси. То је снага која не зна за пораз. А сада ме остави, морам да средам мисли и папире.

ЈЕЛИЦА: Хоћу, тата. (Одлази.)

АЛЕКСАНДАР (вади из џепа сат, загледа, враћа га у џеп, потом вади из ташне неколико до сијеа): Добро је ипако ћу стићи на време. (Отвара један до сијеа:) Ова диферација жељезничких прагова ненапо не иде како треба. Мораћу ово питање ја лично да уземем у своје руке. У питању је неколико милиона динара.

ЈОВАНКА (улази, још са врата): Рече ми девојка да си дошао.

АЛЕКСАНДАР (спазившиј је, нервозно скида са стола до сијеа и ставља у ташну): Да, да. Дошао сам.

ЈОВАНКА: Изгледа ми да журим?

АЛЕКСАНДАР: Да, журим. Имам једно врло важно питање у решавању.

ЈОВАНКА: Добро, добро, журим и ја. Хтела сам да те нешто умолим.

АЛЕКСАНДАР: Треба ти новац?

ЈОВАНКА: Не, не, нешто друго. Срела сам јуче једну своју добру пријатељицу. Она има рођака који тражи запослење. Сазна^{ла} је да у твоме предузећу има упражњених места. И ја сам јој обећала у твоје име.

АЛЕКСАНДАР: Има ли завршену напву школу и где је до сада био запослен?

ЈОВАНКА: На та ти питања ја неznam одговорити. Али, пошто га моје пријатељица препоручује, уверена сам да је ваљан. Ту се нема у шта да сумња.

АЛЕКСАНДАР: Како се бар зове? (Спрема се да пође.)

ЈОВАНКА: Е, то сам и сама хтела да ти кажем. Зове се Малица Николић.

АЛЕКСАНДАР: Какав је као човек?

ЈОВАНКА: Млад, снажан, симпатичан, енергичан. Кажу да ужива глас одличног спортисте. Врло лепа кондиција тела. Игра и тенис. Радо је примљен у ова друштва.

АЛЕКСАНДАР: Али, мени треба...

ЈОВАНКА: Нема ту шта: али, ја сам, човече, у твоје име дала обећање. Па ваљда и ја имам право да дам неко обећање.

АЛЕКСАНДАР: Али, чекај...

ЈОВАНКА: Нема се ту шта чекати. Правим питање око постављења једног службеника.

АЛЕКСАНДАР (повишеним гласом): Али, мени су потребни инжењери.

ЈОВАНКА: Остави ти то - инжењери. Зар ја не могу да обећам једно постављење у Предузећу мога мужа. Дрине начелнике по министарствима постављају, а ја...

АЛЕКСАНДАР (нервозно): Добро. Доста. Нека дође сутра на дужност. (Узима ташну и излази.)

ЈОВАНКА: Ништа, мало се набутио. Али, ја сам успела. У, ала ће Цица да праска јер Буон неће више бити њен. (Одлази.)

Љубица (отвара врата и пропушта Велибора): Изволите, господине. Ви желите код госпођице. Одмах ћу је обавестити. (Излази.)

ВЕЛИБОР (преко очију има црне наочре, застаје код врата и посматра салон):

О, па она је богата! Вила, парк око виле, аутомобили, послуга, скупоцен намештај. Ко би се свему овоме надао. Нисам знао да је богата. (Улази и застаје)

на средини салона.) Или Раније се није испољавала да је богаташка кћи.

ЈЕЛИЦА (улази журно, мало задихана): О, добар дан, Велиборе! ^{Дошао си.} (Прука му руку.)

ВЕЛИБОР (прихватајући руку): Здраво, Лела. Дошао сам. Дао сам обећање. (Загледа је.) Ти си нешто узбуђена?

ЈЕЛИЦА: О, јесам, Велиборе! Сеци, данас сам много сретна.

ВЕЛИБОР (седа): А што баш данас?

ЈЕЛИЦА: Јер смо се данас поново срели и нашли. (Седа близу њега.) Опет смо заједно.

ВЕЛИБОР: Да, заједно јесмо, али... нисмо више оно што смо раније били.

ЈЕЛИЦА (устаје, узбуђено): Нисмо?

ВЕЛИБОР: Да, нисмо.

ЈЕЛИЦА: Зашто?

ВЕЛИБОР (подвлачени речи): Ја мислим да ти знаш.

ЈЕЛИЦА: Ја знам да ти ниси дошао када су и сви други дошли.

ВЕЛИБОР: Био сам рањен приликом пробоја фронта те сам враћен натраг, у Солун.

ЈЕЛИЦА: А по оздрављењу?

ВЕЛИБОР: Дошао сам, само не када и други, јер сам рад^и лечења имао у Буглеску, а потом у Француску и био на тамошњим клиникама.

ЈЕЛИЦА: Но, ипак си се једног дана вратио, а ниси ме потражио?

ВЕЛИБОР: Јесам. Срели смо се, само ти то ниси знала.

ЈЕЛИЦА (зачуђено и мало уплашено): Како? Када? Зашто си ћутао?

ВЕЛИБОР (подвлачени речи): Јер нисам хтео да ти реметим ток живота, да^и те враћам са пута којим си пошла.

ЈЕЛИЦА (уплашено): Ниси хтео...

ЈОВАНКА (улази и прекида започету Јелицину реченицу): Добар дан,

ВЕЛИБОР (устаје)

ЈЕЛИЦА: Моја Мама.

ВЕЛИБОР: Добар дан, госпођо.

ЈЕЛИЦА: Мама, ово је мој школски друг инжењер Велибор Петровић.

ВЕЛИБОР (прихвата пружену руку): Петровић.

ЈОВАНКА: Шаринка. Мило ми је. Седите. (Сви седају)

ЈОВАНКА: Ми вас, драги господине, већ познајемо. Знате, (уз осмех који више говори него речи) између мајке и ћерке нема тајни.

ВЕЛИБОР: То ме радује, госпођо.

ЈОВАНКА: Али, нас чуди: зашто, по завршетку рата, нисте дошли у Београд?

ВЕЛИБОР: Долазио сам, госпођо. Долазио сам ради тражења службе. То је било у лето 1920 године. Тада сам потражио Делу, али сте ви сви били ишли ван Београда. Тада сам, после дугог чекања, добио место у унутрашњости.

ЈОВАНКА: Чекали на постављење и отишли у унутрашњост? Па ви сте, као ратник, требали да добијете Београд.

ВЕЛИБОР (иронично): Да, требао сам. Био сам ратник. Али, то се најмање котира на данашњој берзи квалификација за пријем у државну службу. Протекција и то протекција неке моћне личности. (Повишеним тоном, нервозно:) Знате, често неког забуванта или ратног лиферанта. Та протекција вреди. Она се котира.

ЉУБИЦА (улази): Госпођо, дошао је господин Малиша Николић.

ЈОВАНКА: О, нека изволи овде.

ЉУБИЦА: Молим, мило стива (Изази.)

МАЛИША (улази, јон са врата): Љубим руку, мило стива госпођо.

ЈОВАНКА (показујући му у сусрет, пружа руку): Добар дан, господине Малиша.

МАЛИША (задржавајући јој руку мало дуже): Увек свеки и лепи, госпођо.

(Окреће се Јелици:) Добар дан, госпођице Дела.

ЈЕЛИЦА (рукујући се): Добар дан.

ЈОВАНКА: Господине Николићу, да вас упознам са господином Велибором Петровићем, Делиним школским другом.

МАЛИША: О, то ме необично радује. (Полази Петровићу, који устеје и пружа руку) Мило ми је господине Петровићу. Ја сам Малиша Николић.

ВЕЛИБОР: Велибор Петровић. Драго ми је, господине.

ЈОВАНКА: Изволите сести, господо.

СВИ (седају)

МАЛИША (за себе): О, откуд овај! Ја начинио план да преко мамице уграбим ћерку, а са њом и милионе, а оно, ето, испаде сад некакав школски друг.

(Велибору, са извесним потцељивањем:) Господин је ваљда из провинција?

ВЕЛИБОР: Ја сам по рођењу Београђанин, али сада долазим из унутрашњости.

МАЛИША: Чиновник?

ЈЕЛИЦА: Инжењер.

МАЛИША: Сигурно сте дошли ради премештаја у Београд.

ВЕЛИБОР: Па, тако нешто.

МАЛИША: Знате, тешко се добија Београд. Потребна је протекција неке моћне личности. Београд је препун са онима који траже запослење. А сви они желе првенствено Београд.

ВЕЛИБОР: Да, да. Људи се гурају и лакташи пробијају. Хватају се за скутове моћних политичких личности, често бивших и садашњих либералата.

МАЛИША: Шта, а ви би хтели без тога да будџ. Немогуће, го сподине. То је и у интересу нације - не може овако у државну службу. Треба да се зна - ко је он, а то, природно, знају они који су у директном пословању са државом. И ви ћете се морати некоме, или некој, ухватити за skut, како сте се сами изразили. Није то тако само код нас, него у целом свету.

ЈОВАНКА: Београд је препорођен, го сподине Петровићу. Он је сада светски град, а не више балканска касаба. Београд живи велеградским животом.

МАЛИША. Да, да, Београд јесте је велики града.

ВЕЛИБОР: Да, град барова, кабареа, курева, матинеа, пијанки и теревени. (Гледајући у Јелицу) Град живота. (Иронично:) Шта ћете, живот треба проживети и окушати сва задовољства која он пружа.

ЈЕЛИЦА (устаје): Молим, извините ме. (Одлази)

МАЛИША: Привреда, индустрија, трговина, - све је оживело. И, природно, са великим профитима дошло се је до могућности прибављања различитих забава, задовољстава, уживања. Ви, вероватно, не можете живот Београда да схватите.

ЈОВАНКА: Ја мислим да ту лежи проблем. Ви сте дуго били удаљени од живота.

МАЛИША: Вероватно сте ви очекивали нешто друго. Али, док жбе су неки рачунали да имају право на одмор, други су хватали положаје. Данао је немогуће ма шта изменити или опречити даље развијање. Корени су дубоки.

ЈЕЛИЦА (улази и седа.)

ЈОВАНКА: не гледајте на живот тако црно, господине Петровићу.

МАЛИША: Ја мислим, извините, да из вас говори помало и жал што и ви не можете овако како други чине. Не можете, јер вас је страх да не изгледате

себи смешни; плашите се својих назора.

ЈОВАНКА: Захватиће и вас живот, господине Петровићу, а догле, ми ћемо бити сретни да вас што чешће виђамо код нас. (Устаје.) А сада, молим, да ме извините. Нужна посета. Господин Малиша биће добар да ме прати.

МАЛИША (нагло устаје): О, уз велико задовољство, госпођо! Клањем се, госпођице Лела. (Рукују се, Велибору): Мило ми је да смо се упознали, господине Петровићу. (Рукују се.)

ВЕЛИБОР: И мене то радује.

ЈОВАНКА (рукујући се, Велибору): Молим, опростите. Верујте да ми је јако пријатно у вашем друштву, али сам, раније заказаном посетом, принуђена да одем.

ВЕЛИБОР: Молим, госпођо.

МАЛИША: Ту је госпођица Лела. Она добро познаје живот, па ће са господином продужити разговор. Клањам се.

ЈОВАНКА и МАЛИША (одлазе.)

ЈЕЛИЦА: Ја сам задовољна што су отишли. Радије да смо сами. Тако смо дуго били одбојени.

ВЕЛИБОР: И живот нас је за то време изменио.

ЈЕЛИЦА: Ја те не схватам. Не разумем оно твоје: "Нисам те потражио јер нисам хтео да ти прекидим нит живота, нити враћам са пута којим си пошла." Ти си дужан да ми то објасниш.

ВЕЛИБОР (нервозно): Желиш то да сазнам?

ЈЕЛИЦА: Желим.

ВЕЛИБОР: Онда чуј. После неколико година службовања, дошао сам једног пролећног дана. Чуо сам, извини, да живиш распусним животом. Ја сам свој изглед изменио. Пустио сам браду и бркове, а наочаре ми и тако покривају очи.

ЈЕЛИЦА: Дошао си, па?

ВЕЛИБОР (замислено): Да, дошао сам. Стигао сам увече. Ноћ се је будила: (гледа некуда у прошлост) будиле су се и људске страсти. Смиравао се је живот града, уклањале су се очи. Спустао се је плашт ноћи, под којим

је почињао живот заклоњен покривачем таме./Јаче./ Ја нисам навикао на хук великог града.Трамвајска звона,лупа,сирене аутомобила,из којих се је често чуо смех који је личио на кикот,—све ме је то нервирало. Узео сам такси.Рекао шоферу да ме вози ван града.

ЈЕЛИЦА /са извесном зебњом у гласу/:И шофер те је одвезао.Где?

ВЕЛИБОР /нервозно и повишеним тоном/:У ноћ,Лела!...Најзад је,око поноћи стао испред једног ноћног локала у Раковици.Из локала је допирала ларма музике,смеха. /Скреће полако поглед Јелечиним очима/ И ја сам ушао.Музика је засвирала нешто тихо и топло,почела је игра парова,а музика је потом прешла у хук,буку.Све је ухватио занос.Ваздух је био испуњен мирисом вина и топлих људских тела...

ЈЕЛИЦА: Па?

ВЕЛИБОР: Уз помамну музику увијала су се тела,кршила,палиле страсти.

ЈЕЛИЦА /очајно/: И кога си све видео?

ВЕЛИБОР /скочи,повишеним гласом/: Тебе,тебе!И ти си била ту!Хтео сам да скочим,да вичем,али нисам могао.То је појачавало бол./Очајно./Гледао сам те у лакој хаљини,са дубоким деколтеом,како се превијаш у рукама играча.../Презриво./ Личила си на девојку из бара.

ЈЕЛИЦА /кроз очај и плач/:Доста!Молим те,преклињем те,престани!

ВЕЛИБОР /раздражено/: Не,не! Хоћу да то све рекнем.Желела си и слушај!

ЈЕЛИЦА: Преклињем те,доста!

ВЕЛИБОР /продужује са извесним задовољством освете у гласу/:У очима твога играча читао сам јасну жељу.Мени је било све јасно./Јелица јеца све јаче./Илузије су биле срушене.Све оно што сам до тада слушао било је,дакле,тачно,истинито...Са тешком муком сам се подигао и изашао.

ЈЕЛИЦА /кроз плач/:Ох,погрешио си,Велиборе! /Уз јецање:/ Погрешио си! Много погрешио.

ВЕЛИБОР: Не,нисам погрешио.

ЈЕЛИЦА: Јеси,погрешио си,Велиборе!..

ВЕЛИБОР /после краће паузе/:Ти још плачеш? Ако,плачи! Задала си ми дубок бол,тежак бол...Колико сам на фронту сањао о сусрету.А какав је он био...Слушај даље!

ЈЕЛИЦА:Прекини.Молим те,прекини!

ВЕЛИБОР: Изакао сам, тетурајући се. За собом сам чуо нечији смех. Мислио је да сам пијан. Свеж ваздух ме је освестио. Звуци музике, смех, кикот су дуго дуго јурили за мном. У мени се нешто сломило, сирвило.

ЈЕЛИЦА (очајно, уз јецање): Тачно је, ... била сам ту, ... али не онаква... какву си ме ти видео.

ВЕЛИБОР (полази.)

ЈЕЛИЦА (нагло устаје, прилази му): Стани! *Ми се не можемо тако растапати.* Ми једно другом још нисмо све рекли. Ја хоћу да знам: да ли се могу надати да ћу повученим животом да повратим твоју љубав?

ВЕЛИБОР: Незнам. Има момената када осећам да те још волим, али има и када те мрзим. Преживао сам много несаних ноћи у којима ми се јављала слика из ловала у Раковици, у свој својој језивој јасноћи. То ме је мучило, разарало нерве... Али, има момената кад те видим онакву каква си била пре рата.

ЈЕЛИЦА (кроз плач и радост): Ја осећам да ме ти још волиш. А ко воли - он и опрашта. (Ставља му руку на раме.) Ја знам да си патио, патила сам и ја. Зато ћемо имати снаге да прошлост упоамо. Ти ћеш ми опростити. Реци - да хоћеш. Ох, ја сам ти некада читала одговор, жељу, из твојих очју. Хоћу то и сада. Хоћу да у њима прочитам: да ли ћеш ми опростити?

ВЕЛИБОР (тргне се, покушава да јој скине руку са рамена.)

ЈЕЛИЦА: Не, не! Хоћу то и сада. (Једним брзим покретом скида му наочаре, па спазивши црни застор преко једног она, врисне): Ох, шта је то? Ти немаш једно око? (Клоне, Велибор је прихвати.) Где ти је оно? Шта је са њиме било?

ВЕЛИБОР (приводи је фотељу, ~~накићукићукићу~~): Немам. Изгубио сам га у рату.

ЈЕЛИЦА (сломљена преживљеним): Ох, Велиборе... Имао си тако лепе... очи. Много сам... их... волела. (Сва изнурена, зајеца и клоне на фотељу).

ВЕЛИБОР (устаје и полако одлази).

ЗА ВЕСА

II ЧИН

Догађа се у канцеларији предузећа "Техникум. Задњи зид, који раздваја канцеларију од терасе, је од стаклених двокрилних врата, која се отварају према тераси и гледају на Београд. Преко врата је спуштена скупочена, наборана, завеса. Намештај: канцеларски сто, са писаћим прибором и телефонским апаратом, клуб гарнитура. На зидовима слике.

ЛИЦА У II ЧИНУ:

Александар, Федор, Антон, Велибор, Малиша, Милија, Јованка, Јелица, Војин, Љубомир, Петар.

АЛЕКСАНДАР /диже телефонску слушалицу, окрће бројџаник/: Ало, овде директор "Техникума", молим Нашице, филијалу "Техникума"... Ало, овде директор "Техникума"... А то сте ви, господине Јовановићу... Дакле, примили сте хиљаду кубика хростове грађе и отпремили. Врло добро. Онда, издајте "Фабрици порцелана" 50.000 динара... У реду. Здраво. /Спушта слушалицу./ Завршен је један крупан посао. Ствари теку повољно, једино питање жељезничких прагова још је отворено. /Притисне једно па онда друго дугме на таблици/ Да видимо шта су урадили Антон и Федор. У питању је неколико милиона динара. Све би било добро да нас састав комисије није предухитрио. Комисија је састављена и решење потписано пре наше интервенције.

АНТОН /улази/: Добар дан, господине директоре.

АЛЕКСАНДАР: Добар дан! Изволите сести.

ФЕДОР /улази/: Клањам се, господине директоре.

АЛЕКСАНДАР: Добар дан. Заузмите ме сто. /Прилази клуб гарнитури./

СВИ /седају/.

АЛЕКСАНДАР: Позвао сам вас, господо, јер имамо неколико питања о којима треба да се договоримо. Најважније питање јесте—питање преузимања од стране Комисије спремљених 100.000 жељезничких прагова.

АНТОН: Ја сам покушао да преко једне рођаке претседника комисије, обећавши поклон од неколико стотина хиљада динара, осигурам преузимање свих спремљених прагова, али нажалост нисам успео. Комисија је одбацила 50.000 прагова, те режиска штета износи један и по милион динара, јер нас праг кошта по 30 динара. Међутим, по продајној цени од 60 дин. по комаду, штета за Предузеће износи три милиона динара.

АЛЕКСАНДАР: Ја сам, господо, на основи прибављених података—да је претседник комисије уочи преузимања прагова вечерао са директором конкурентског предузећа, и да је овај вероватно утицао на претседника те је толики број прагова одбачен—успео да претседника, који је иначе начелник министарства, пензиониса. Господин министар

стајем послован човек. А знате ли ви шта значи то —бити послован човек?

ВЕЛИБОР: Не.

МАЛИША: То је човек посла и акције. Човек који зна само за послове и провизије. Једном речју— човек новца. А за новац— добија се све: и углед, и част, и поштовање, и —лепа пријатељица. Ето, на пример, наш директор не признаје никакве вредности, сем вредности новца. То је једини мотив који га покреће на ма какву акцију. А новац, драги мој, пада, тече у његову касу. Господине Велиборе, нек живе "Нашице" —кубни метар хростовине плаћа по 600 динара, а продаје по 1.600 динара. То се зове посао.

ВЕЛИБОР: Ама, хтео сам већ неколико пута да вас упитам—где је "Фабрика порцелана"? Често се у корист те фабрике књиже замашне суме.

МАЛИША: Е, то је пословна тајна. Суме које се књиже у корист "Фабрике порцелана" иду на поклоне, или како ви то зовете—на поткупљивање.

ВЕЛИБОР: Тако!

МАЛИША: А, што вас то чуди. То се чини у целом свету. То ћу чинити и ја једнога дана, а то ћете, можда, чинити и ви, ако budete зажелели бољи живот. Ја ја га хоћу. Доста сам се злопатио.

ВЕЛИБОР: Збиља, интересује ме, како сте се пробијали кроз живот?

МАЛИША: Е, како?—У почетку тешко. Потом све лакше. Прво сам богаташима организовао разне проводе: вечеринке, забаве, излете. Забављао сам богаташке синове и ћерке на журевима, матинеима. На тај начин правио сам познанства и почео да искоришћавам везе. Био сам трчкарало док нисам постао нужан. Тада се више нисам натурао. Постао сам им потребан и они су ме звали. Тако сам ушао у друштво богаташа. Данас, као што знате, имам добро плаћено место, имам лепу и младу пријатељицу коју ја плаћам и старију пријатељицу која мене плаћа.

ВЕЛИБОР: А ваша савест, ваша част?

МАЛИША: Ја сам са тим што ви зовете —част, морал, савест, одавно рашчистио. За мене је морално све оно што је мени корисно.

АНТОН /улази/: Добар дан, господе.

ВЕЛИБОР: Добар дан, посподине.

МАЛИША: Клањам се, господине шефе!

АНТОН: Господе, хитно су нам потребни подаци о понуди фирме "Бетон" за изградњу моста на Морави. Ко би се од вас двојице примио овог посла?

ВЕЛИБОР /мрачно/: Ја?—Не!

МАЛИША: Врло радо, господине шефе. Унапред вас уверавам да ћете бити задовољни. Умем ја да прикупљам податке. Уверите се ви у то.

АНТОН: Онда изволите одмах на посао. Што пре утолико боље. /Одлази./

МАЛИША: Као што видите, господине Велиборе, опет један врло важан задатак. Важнији утолико што треба задовољити господина Антона. А он цени

способности овога фаха. Увидеће да сам користан и нужно потребан Предузећу. То значи стицати каријеру. /Полази./ А ви? Ви останите са својим моралним начелима. Довиђења! /Излази./

МИЛИЈА /улази/: Господине Велиборе, дошли су неки наши ратни другови. Питају—када могу доћи код Вас?

ВЕЛИБОР: Вечерас, Милија. Вечерас, овде. Нека буду код тебе, па кад сви оду, онда дођите.

МИЛИЈА: Добро, господине! /Полази излазу лево, врата се широм отварају, улази Јованка. Милија се клања и пропушта је, па брзо излази./

ЈОВАНКА: Добар дан, господине Велиборе! /Пружа му руку./

ВЕЛИБОР /прихвата руку те се рукују/: Добар дан, госпођо. Стојим на расположењу.

ЈОВАНКА: О, кад би ви мени стајали на расположењу, друкчије би се са вама поступало. Него то ви мени /седа/ онако—званично.

ВЕЛИБОР: Па ово је Предузеће нашега мужа супруга.

ЈОВАНКА: Најмање сам ја због послова мога супруга свратила. Муче мене друге бриге. Господине Велиборе, шта је то између вас и Леле?

ВЕЛИБОР: Ништа, госпођо.

ЈОВАНКА: Како ништа! Нема вас неколико дана. То је упадљиво. Па онда, она из куће не излази.

ВЕЛИБОР: Можда је то какав каприц госпођице Леле?

ЈОВАНКА: А, није. Знам ја добро шта је а шта није каприц. Она уздише по цео дан, нервозна је. Досадила је целој кући.

ВЕЛИБОР: Био сам на путу, радио сам неке планове.

ЈОВАНКА: Оставите ви то: био сам на путу, радио сам неке планове. Као да у Предузећу нема других инжењера. Довршите ви овај план који сте започели, па онда радите друге. Него, послушајте ви мене. Желим ја добро и Лели и вама. Не иде даље тако. Морате бити чешће заједно. Александар ми је рекао да треба да идете за Словеначку, ради израде неког пута, и да ћете тамо остати месец дана. Са вама ће поћи и Лела.

ВЕЛИБОР: Али...

ЈОВАНКА: Нема ту : али... А сада је телефоном позовите.

ВЕЛИБОР: Зашто, госпођо? Навратићу сутра до вас.

ЈОВАНКА: Зашто не вечерас?

ВЕЛИБОР: Заузет сам.

ЈОВАНКА: Онда је сада позовите. Изађите у шетњу и расправите једном за свагда то што имате између вас. Прекосутра за Словеначку.

ВЕЛИБОР: Госпођо, али ја сам на дужности. Сада је време рада.

ЈОВАНКА: Оставите, молим вас, тај изговор: ја сам на дужности. И ово је дужност. Зависи како се схвата. /Устаје и прилази телефонском апарату.

Олакшајете нам свима живот у кући. Па ваљда имамо и ми право на мир. /Окреће бројчаник и пружа Велибору слушалицу./

ВЕЛИБОР: Али, госпођо!

ЈОВАНКА: Реците јој нека колима одмах дође. Она ће доћи. Ја ћу се удаљити. Не морам ја све да чујем. Ја сам мајка. Изволите /Даје му слушалицу и одлази десно./

ВЕЛИБОР: Овде Велибор. Јеси ти то Лела?... Да... Дobar дан... Јуче сам се вратио... Био сам уморан... Нисам излазио... Вечерас сам заузет... Имаш нешто да разговараш?... Да, ту сам... Доћи ћеш до мене?... Изволи. /Спушта слушалицу. /Нека дође. /Одлази лево./

ЈОВАНКА /враћа се/: Они ће отпутовати. Ја ћу остати сама. /Одједном се замисли. /Само, мени у последње време нешто није добро. Немам апетит. /Поново се замисли. / Па да, тако је. Несмотреност. /Прилази телефону. окреће бројчаник. /Ало, јесте ли ви то, господине докторе?... Да, да. Ја сам. Дobar дан. Нешто би хтела до вас... Бојим се, боље је да проверимо, па ако постоји, да то благовремено уклонимо... Ха, ха, ха! Видећемо. Дакле, могу доћи одмах... Долазим. /Оставља слушалицу. / Одлази лево. /

МАЛИША /долази сживњав на ~~десног~~ улаза/: Дивно! Сјајно! Све се одвија по плану. Послови теку. Званични: прибавио сам податке. Ту су /удара по ташни. /Директор и господин Антон биће задовољни. Приватни: успоставио сам везу са госпођом Јованком. Преко мамице доћи ћу до ћерчице. Преко ћерчице до милиончића. Тако је то. Сада на посао. Идем шефу Антону! /Полази, ка левим вратима, али тог тренутка улази Јелица насмејана; кад га спази пређе јој замрачење преко лица. /

ЈЕЛИЦА /суво/: Ви сте ту.

МАЛИША: Да, госпођице Лела, ја сам ту. Дobar дан.

ЈЕЛИЦА: Дobar дан.

МАЛИША /пружа руку па пошто му и Јелица пружи руку, прихвата руку и љуби/: Тако сам срећан кад вас видим.

ЈЕЛИЦА: Где је Велибор?

МАЛИША: Зар одмах нега? Непријатно вам је у моме друштву?

ЈЕЛИЦА /из куртоазије/: О, не! Пошла сам к њему. Он ме је звао.

МАЛИША /за себе/: Он ју је звао! /Јелици: /Ви се нешто много интересујете за господина Велибора?

ЈЕЛИЦА: Да. А што то вас интересује?

МАЛИША: Интересује ме, јер вам желим само добро.

ЈЕЛИЦА /суво/: Хвала.

МАЛИША: Знате, ја ћу бити слободан да вам скренем пажњу на нешто.

ЈЕЛИЦА: А то је?

МАЛИША: А то је - ако ступите у брак са господином Велибором, тај брак неће бити сретан.

ЈЕЛИЦА: Е!? /Иронично: /Молим, а зашто?

МАЛИША: Хоћете ли да вам искрено кажем?

ЈЕЛИЦА: Да!

МАЛИША: Зато што ће он немилосрдно баратати по најскривенијим кутевима ваше прошлости. /Са извесном иронијом: /А она је богата, госпођице Лелло! Око вас су облетали као лептири око ноћне светиљке. Клањам се, госпођице Лелло! Одмах ћу рећи господину Велибору да га очекујете. /Одлази./

ЈЕЛИЦА: Све ми се чини да се овај гад меша у нашу ствар и да сплеткари. Морам обратити пажњу.

ВЕЛИБОР /улази/: Добар дан, Лела. /Пружа руку те се рукују./ Дошла си.

ЈЕЛИЦА: Добар дан. Да, дошла сам. Сретна сам да си ме се ипак сетио.

ВЕЛИБОР: Да, разговараћемо. Идемо у шетњу. Овде не можемо разговарати.

/Одлазе./

МАЛИША /улази/: Обавестио сам господина Антона. Задовољан је. Добио сам нов задатак. А, ја сам начинио свој план. Морам имати перчицу. Потом /испрси се/ директор Предузећа "Техникум" биће уважени господин Малиша Николић. /Излази/

АЛЕКСАНДАР /улази/: Ствар са жељезничким праговима је повољно по Предузеће решена. Образована је нова комисија. За 100.000 прагова добићемо 6 милиона динара, чиста зарада биће 2 милиона јер је, *на Малоси!* један милион отишао у фонд "Фабрике порцелана".

АНТОН /улази/: Ја сам хтео, господине директоре, са вама да разговарам о једном врло важном питању.

АЛЕКСАНДАР: Седите, господине Антоне.

АНТОН /седа/: Знате, о неким нашим пословима говори се увелико у Београду. Пензионисани начелник, претседник раније комисије за пријем прагова, не мирује. Подноси тужбе, жалбе. У изгледу је да ће успети да прогура неколико чланака у дневне листове. Неколико меродавних фактора се је заинтересовало. Изгледа да државни тужилац прикупља податке. Управо, подацима га снабдева овај начелник.

АЛЕКСАНДАР /после извесног размишљања/: Имате право. И ја сам нешто чуо. Требамо наћи начин да ово паралишемо.

АНТОН: Ја сам већ о томе размишљао. Ми морамо да створимо једну јаку моралну заштиту. За сваки чланак у дневни лист морамо да дајемо огромне огласе или чинимо неке друге гратисе. Неки се мрште, одбијају разним изговорима. Међутим, постоји у Београду група младих људи, врло способних, који пишу за бедне хонораре о разним економским, социјалним, финансијским, просветним, привредним проблемима. Треба их пронаћи и окупити око једног гласила.

АЛЕКСАНДАР: Ја већ имам идеју. Основаћемо лист на бази акција. Уплату акција извршиће наше Предузеће. Група писаца, оснивача листа, имаће право на откуп акција, Они могу увек, кад год су у могућности, да

уплаћују на име отплате акција. Уколико ко буде исплатио акције, оне прелазе у његову својину. Природно, да ће се то отплаћивање акција протегнути кроз више година, а за то време ми ћемо имати лист нао расположењу. Неколико сарадника примаће и од нас плату. Они ће писати у корист нашег Предузећа.

АНТОН: Одлична идеја. На тај начин ми ћемо око себе имати као заштитни зид низ имена која у моралном свету значе много, а у материјалном — ништа.

АЛЕКСАНДАР: Спривођење овог узимам ја лично. Организовање листа и положај директора понудићу инжењеру Велибору Петровићу.

АНТОН /устаје/: Ја мислим да ћемо овим решити једно крупно питање. Клањам се господине директоре. /Излази/

АЛЕКСАНДАР /ставља у ташну нека акта, која узима из фијоке стола/: Идем и ја. За данас је доста. /Одлази./

МИЛИЈА /улази, уређује сто, мрак пада, пали осветљење, спушта завесу преко задњег зида/: Господин директор отишао је расположен, а то значи да су данас завршени крупни послови.

ЈЕЛИЦА } /улазе./
ВЕЛИБОР }

ЈЕЛИЦА: О, добро вече, чика Милија.

МИЛИЈА: Добро вече, госпођице! /Прилази Велибору, тихо/: Дошли су, али /показује главом/ госпођица је ту. Шта да радимо?

ВЕЛИБОР /гласно, тапшући га по рамену/: Нека дођу. Слободно, Милија. Госпођица је постала наш савезник.

МИЛИЈА /погледа са сумњом у Јелицу и излази./

ЈЕЛИЦА: Како ти то са момком другарски разговараш?

ВЕЛИБОР /смејући се/: Кажем ја да ти наше друштвене односе тешко можеш да схватиш. Милија је мој ратни друг.

ЈЕЛИЦА: Зар је и Милија ратник?

ВЕЛИБОР: Да, и то још какав ратник. Има он Карађорђеву звезду, а њу нису добијали лиферанти или забушанти.

ЈЕЛИЦА: То ми мораш објаснити. Признајем да ја не знам — шта је то Карађорђева звезда.

ВОЈИН /са штаком и савијеном десном ногом у колену, улази и прилази Велибору/: Добро вече, Велиборе!

ВЕЛИБОР: Здраво, чика Војине! /Рукују се, Велибор га прихвата испод руке и приводи фотељи./ Седи!

ВОЈИН /гледа у фотељу, нећка се/: Нека, Велиборе. Постојаћу. Није то за мене, зан нас сељаке.

ВЕЛИБОР: Седи! Да ти ниси дао ту твоју ногу, ови овде не би имали фотеље.

ВОЈИН /седа./

ЉУБОМИР /улази, без леве руке, стаје код врата./

ПЕТАР /улази за Љубомиром и стаје са друге стране врата./

ВЕЛИБОР /прилази Љубомиру/: А ти, Љубомире, што си се укочио? /Рукују се

ЉУБОМИР /Ништа, Велиборе. Гледам. Здраво!

ВЕЛИБОР /приводи га другој фотељи/: Хајде, седај.

ЉУБОМИР: Да седнем, Велиборе. /Седа./

ВЕЛИБОР /прилази Петру/: Хеј, људи про сте се уплашили! Буди ти бар мало слободнији. Имао си смелости да годинама смрти свакодневно пледаш у очи, а сада си се смео пред мртвим стварима. /Рукују се./

ПЕТАР: Е, оно је било друго, а ово сада друго. /Прилази фотељи и седа./

ВЕЛИБОР: А где је Милија? /Прилази вратима, отвара их и зове: / Милија, хајде и ти овамо!

и уноси 3 столице које ставља између фотеља.
МИЛИЈА /улази/: Ту сам, господине Велиборе.

ВЕЛИБОР: То твоје "господине" бриши сада. Доста ми је, про ми пара уши преко дана. Овде смо сви ратни другови.

МИЛИЈА: Знам. Али сам већ научио тако.

ВЕЛИБОР: А ти се одучи. Хајде седај.

МИЛИЈА /устрчува се од Јелице, погледа у њу./

ВЕЛИБОР: Ама, где гледаш. Седај кад ти кажем.

МИЛИЈА /седа./

ВЕЛИБОР: Е, сада да вас упознам. Ова госпођица, то је ћерка газде ове радње. Инче, моја школска другарица. /Јелици/ Хајде, рукуј се.

ЈЕЛИЦА /прилази и рукује се са сваким. Сви се они подижу, мислећи да она хоће руци./

ВОЈИН? ПЕТАР, ЉУБОМИР: Е, жива била, жива била, кћери! Жива била.

ВЕЛИБОР /смејући се/: Неће она вашој руци. Научила је она да се њој љуби рука.

ЈЕЛИЦА /прекорно/: Али, Велиборе!

ВЕЛИБОР: Добро, де! Шалим се. Него рукуј се и са Милијом. Бега си забравила. И он је ту. Он је сада мој друг.

ЈЕЛИЦА /прилази Милији/: Хајде, чика Милија, да се рукујемо. Опрости, ја ти нисам пришла, јер сам рачунала да си ти ту и да се познајемо.

МИЛИЈА /скаче, молећиво/: Није потребно, Велиборе! Није потребно, госпођице! Па ја сам ту стално. Ми се виђамо сваког дана.

ЈЕЛИЦА /која се већ почела да сналази/: Ама, дај руку чика Милија! /Рукује се снажно./

МИЛИЈА /за себе/: О, људи, ко би ово веровао! Овај наш Велибор умео је да командује мушкарцима, и сви смо га слушали и волели, ама ево уме да командује и госпођицама!

ВЕЛИБОР /прилази столу и седа. Јелици/: Седај и ти, Јелице!

ЈЕЛИЦА /седа: / Хвала!

ВЕЛИБОР: А сада, другови, да чујем. Нешто знам а то је, да сви ви не примате пуну инвалидску потпору. Чуо сам да вас је комисија на

поновном прегледу ценила и одређивала некакве проценте! А да ли сте ви лили крв тако на проценте! Данас 5% а сутра 10. Покренућу ја то питање и преко јавности. Наћи ћу ваљда лист који ће да штампа овај протест. А за вас тројицу спремићу и посебне жалбе.

ВОЈИН: Хвала ти. Но, ти знаш, ја имам мало земље, а доста деце. Радимо и туђу земљу на исполицу. Држава дели земљу некима. Ако је право, треба и ја да добијем. Ја бих се са женом, једним сином и снахом, населио на добијену земљу. Старији син нека остане и чува старо огњиште. За њега и његову децу биће довољно. За све нас је мало.

ВЕЛИБОР: А јеси ли тражио, писао малбу?

ВОЈИН: Јесам, и ја са другима. Па ништа. Неколико пута долазила молба у општину, тражили нека објашњења. Ја одговарао. Па ништа. И тако ево већ неколико година.

ЉУБОМИР: И ја сам молио. Имам и ја два ожењена сина, а мало земље. Па са једним би и ја ишао.

ПЕТАР: А ја сам, знаш, дошао до Министарства. Млађи ми је син завршио четири разреда гимназије. Дobar је ђак. Хоће у учитељску школу. Али, кажу, попуњен број, те он остао прекобројан.

ВЕЛИБОР: А ти не беше прекобројан од турског па до завршетка светског рата; и те ране на теби нису прекобројне, а твој син је прекобројан, док неког сеоског богаташа - није. Добро! Видећемо! Свима ћу ја вама вечерас написати молбе а сутра их предати, а ви се вратите домовима. Ако успе, успеће се и без вас. Ја ћу да водим бригу.

ПЕТАР: Е, хвала ти Велиборе!

ВЕЛИБОР: Сетиће се они нас онда када треба бранити државу. Тада ће почети славопојке. Величаће се наше жртве. Даваће се на брзу руку признања. Само гладни ће тешко ратовати за богаташе. Тешко ће ићи у рат син чији је сакати отац служио руглу и потсмеху.

СВИ /хуте./

ЉУБОМИР: Да идемо те да вечерамо, Велиборе. Ми смо понели нешто па да заједнички вечерамо те да и мало поразговарамо. Наше бриге ти рекосмо, па ти сада како знаш.

ВЕЛИБОР: Дрјте да се овде вечера. Лела, помогни.

ЈЕЛИЦА /скаче радосно, диже са стола писаћи прибор те са Милијом саставља овај сто и онај за којим већ седе; диже телефонску слушалицу и хоће да окрене бројчаник./

ВЕЛИБОР /задржава јој руку/: Шта хоћеш?

ЈЕЛИЦА: Да поручим их хотела сервирање и упуте нам једног келнера.

ВЕЛИБОР: Не, Лела. Нећемо ми тако. /Друговима/ Вадите што сте донели.

СВИ /ваде из бисага и мећу на сто./

ВЕЛИБОР /Јелици/: Јелице, развијај и постављај.

ЈЕЛИЦА /развија и распоређује по столу./

ВЕЛИБОР: Сада се другови разместите. Тако!

ПЕТАР /прижа стакло-пљоску са ракијом/: Наздрави, Велиборе!

ВЕЛИБОР /прихвата/: У здравље свих оних који поднеше све тегобе рата и несебично жртвоваше своје најлепше године, своје здравље, све за част народа и отаџбине! У здравље свих бивших ратника!

ЈЕЛИЦА: Живели ратници!

СВИ: Жива била и ти кћери!

ВОЈИН: Мало нас остаде. Изгинуше многи. Многи, по повратку, изнурени тегобама рата, поумираше.

ВЕЛИБОР /публици/: Није било лако. Преко Косова, Црне Горе, тешко проходне Албаније...

СВИ /замисле се. Полако скрећу повлед задњем зиду. Светлост слаби. Завеса са задњег зида полако се диже. Указују се албанске гудуре, гола брда са урвинама и уским вијугавим стазама. Фијуче ледени ветар. По путу, један за другим, иду изнурене авети српских војника, живи лешеве који се крећу, спотачињу се, пузе, пењу и силазе и одлазе даље. Наилазе други, неки падају и остају - умиру. Међу њима по који у грађанском оделу. Наилази старији војник и мајка која води дете. Изнемогла седа и умире. Стари војник узима дете за руку и са њим одлизи даље. Завеса задњег зида полако се опушта./

СВИ /прелазе руком преко чела./

ВЕЛИБОР /продужује публици/: Ех, где мисли одоше. Преко Алабаније ишло се на Љеш, Од Љеша на Драч, а од Драча до Валоне и Крфа. На том путу остадеше хиљаде, многи непокопани по снегу, а многи издављени у непроходним рекама и глибовима.

ВОЈИН /публици/: А Крф постаде заједничка гробница нових хиљада. Дневно је толико умирало да их је немогуће било покопати. Са острва Вида одношени су на пучину - у плаву гробницу. Сви су умрли за част народа и отаџбине. Сви смо у себи носили велики бол једног напаћеног, али слободарског народа.

ЉУБОМИР: Па Солун и Солунски фронт.

ВЕЛИБОР: Године су проведене под земљом. Ми смо васкрсли мртваци. Они који су своју младост покопали у ровима.

ВОЈИН: И чекало се са настрпљењем дан поласка.

ВЕЛИБОР /публици/: И једног дана почело је. Загрмели су тофови, шрапнели парали ваздух. Челик се просуо као киша и он је рушио, вртео, ломио и кидао земљу, и камење, и људе. Крв је шибала и натапала земљу. Пао је Кајмакчалан.

ВОЈИН: И опет чекање.

ВЕЛИБОР: Дуго чекање.

ЉУБОМИР: И дошла је офанзива.

ВЕЛИБОР: Пробијен је фронт. Пошли смо у отаџбину. Нове жртве.

ПЕТАР: Тада си ти рањен.

ВЕЛИБОР: И ми смо радо подносили и давали све, у вери да ће наше жртве користити народу, Отаџбини; да ће цео народ уживати плодове наших напора. Међутим, плодове уживају појединци па и они који су били противу нас.

ВОЈИН: Али, издржасмо све, Велиборе!

ВЕЛИБОР: Издржасмо све, али нас мало остаде. Кад погледам овај живот око себе, питам се: Зар смо ми морали дати своју крв, делове тела, да се ово створи. / Публици: / Иа наших жртава родила се је рђава администрација, аграрни хаос, економска неуравнотеженост појединих покрајина и читавих редова грађана. Ово у мени буди незадовољство. Ја не могу, не можете ни ви, не може ни наш народ да схвати, да прими овакав живот. Не могу ни они који падоше по албанским гудурама и падинама Кајмакчалана.

СВИ /полако скрећу поглед задњем зиду, ћуте, мрак светло тамни, завеса се диже, указује се Кајмакчалан са капелом, искривљеним крстом на њеном врху, а око капеле разбане кости и лобање./

Завеса полако се спушта.

Догађа се у сакони Маркнаве ниле на Дединау; мамосем; као и у

кчу.

ДЈИНА У ТРЕЋИ ЧИМБ:

Јованка, Љубица, Јелена, Милена, Александар, Велибор.

ЈОВАНКА /улази у тачној догађај Јелени, изговарајући/ Но, ово се зове ниво
 Мотина, мало сам уморан, али изморину се. Са Љубицом сам изговарајући. Тај
 глуми! /Јелена, лежерно пребацивајући ногу преко ноге./ Обривајући је чисте
 нута јавне, веома што бих те желела. /Јелена одговарајући/ Ха, ха, ха! Ниса је грона
 од муче. Јелено је то крајателани отети крајателани. Ту се осећа над
 вост, а друга страна, — она која губи осмисања. То геди... И са оним због
 чега сам морала код доктора, сам готово. И са брига је крајателани. Сада сам
 без крајателани. ИИИ Ч И Н За данас се јавља Љубица да
 доде, шта се тај крајателани ује да ује...

ЉУБИЦА /улази, објављујући, стаје код врата; није она више свежа и јасна
 девојка, већ приметно зрелија, бледа./ Милостиви!

ЈОВАНКА /пренијата у својим мислима, лутито./ Шта је?

ЉУБИЦА: Милостиви, мене траже.

ЈОВАНКА: Ко? Зашто?

ЉУБИЦА: Проналаз су уморено дете. Хоће да ме ухапсе, милостиви, сивама на
 ме!

ЈОВАНКА: Како дете?

ЉУБИЦА: На мана, моје и мањког господина.

ЈОВАНКА: Шта? Зар та мана живи код лежара?

ЉУБИЦА: На. Шта не је било.

ЈОВАНКА: На шта се уредила?

ЉУБИЦА: Осетила сам у село, код баба Милени. Она ми је повела. Дала ми је
 те сам јави ниво. И дете је било мртво. Заволаја сам га у потоку.

ЈОВАНКА: Па?

ЉУБИЦА: Не знао га је пронаћи. Види не види. Или су га сви раскопали.
 Баба Милена је ухапшена. Рекао је, да је моје. Мене траже. Милостиви не,
 милостиви. Зар она је крив. Ја сам се бранила. Ни оте ми саветовали
 да поустим.

ЈОВАНКА /обуздана, на и улазила./ а што се га јавија баба?

ЉУБИЦА: Морала сам. Због и господина орао морала сам да сам јави. Сви
 се ме презрели. Била је најурча, на крајем крајателани девојка и мана.

ЈОВАНКА: Доста! Зашто?

ЉУБИЦА: Спасите ме, милостиви!

ЈОВАНКА: Милени! Чини да се приближи, да нешто она...

ТРЕЋИ ЧИН

Догађа се у салону Шарићеве виле на Дедињу; намештај као и у чину.

ЛИЦА У III ЧИНУ:

Јованка, Љубица, Јелица, Малиша, Александар, Велибор.

ЈОВАНКА /улази, у лакој домаћој хаљини, задовољна/: Но, ово се зове живот! Истина, мало сам уморна, али одморићу се. Са Бубијем сам задовољна. Тај слуша! /Седа, лежерно пребацује ногу преко ноге./ Сервилан је често пута више, него што бих то желела. /Расјалашно:/ Ха, ха, ха! Цица је прела од муке. Слатко је то пријатељици отети пријатеља. Ту се осећа надмоћност, а друга страна — она која губи — понижење. То годи... И са оним, због чега сам морала код доктора, сам готова. И та брига је скинута. Сад сам без икаквих брига. Живот! Живот! Живот! За данас са ракла Бубиу да дође. Ала се тај мангуп уме да увија!

ЉУБИЦА /улази, бојажљиво, стаје код врата; није она више свежа и једра девојка, већ приметно оронула, бледа/: Милостива!

ЈОВАНКА /прекинута у својим мислима, љутито/: Шта је?

ЉУБИЦА: Милостива, мене траже.

ЈОВАНКА: Ко? Зашто?

ЉУБИЦА: Пронашли су уморено дете. Хоће да ме ухапсе. Милостива, спасите ме!

ЈОВАНКА: Какво дете?

ЉУБИЦА: Па наше, моје и младог господина.

ЈОВАНКА: Шта? Зар ти ниси ишла код лекара?

ЉУБИЦА: Не. Стид ме је било.

ЈОВАНКА: Па шта си урадила?

ЉУБИЦА: Отишла сам у село, код баба Милене. Она ми је помогла. Дала ми је те сам пила нешто. И дете је било мртво. Закопала сам га у потоку.

ЈОВАНКА: Па?

ЉУБИЦА: Па неко га је пронашао. Ваљда ме видео. Или су га пси раскопали. Баба Милена је ухапшена. Рекла је, да је моје. Мене траже. Спасите ме, милостива. Ваш син је крив. Ја сам се бранила. Ви сте ми саветовали да попустим.

ЈОВАНКА /збуњена, па и уплашена/: А што си га убила? Бацила?

ЉУБИЦА: Морала сам. Свој и господинов срам морала сам да сакријем. Сви би ме презрели. Била би најурена из друштва поштених девојака и жена.

ЈОВАНКА: Доста! Ђути!

ЉУБИЦА: Спасите ме, милостива!

ЈОВАНКА: Умукни! Чекај, да се приберем. Да нешто смислим!.. Прво, ништа

не смеш да признаш. Разумеш ли, ништа!

ЉУБИЦА: Али, баба Милена?

ЈОВАНКА: Куд нађе ту баба Милену! Уосталом, она може да прича што хоће. А што је баш и морала да прича. Како лекари ћуте. /Хвата је за руку: /Слушај! Не смеш никако да признаш да си са мојим сином била у односима, ни да си остала у другом стању, ни то што си радила у селу са том бабом. /Пушта јој руку./

ЉУБИЦА: Али, милостива, причало се по селу. Приметило се.

ЈОВАНКА: Дабоме! Причало се! Приметило се! Ја сам ти рекла да идеш доктору. Кад си ти код мене, код мојих пријатељица, нешто приметила? Стидила се, госпођица! Не стидимо се ми даме, госпође. Стидела си се ти - служавка! Сама си крива.

ЉУБИЦА /полази./

ЈОВАНКА: Чекај! Збунила си ме! Не смеш да признаш ни да сам ја нешто знала. Ни то, да си са мојим сином. Непријатно је то имати посла са полицијом. Ако и мораш нешто да признаш, онда реци да не знаш чије је.

ЉУБИЦА: Али, милостива...

ЈОВАНКА: Реци, било их је више. Само мог сина не спомини. Ни мене. А ми нећемо жалити да те спасимо. У то да верујеш. Чак и ако те осуде ми немо те помагати. Нећемо те заборавити.

ЉУБИЦА /кроз плач/: Хвала, милостива!

ЈОВАНКА: Чекај! Не плачи! Не помажу сузе! Веруј да немо мислити на тебе. Сад иди! Морам и ја да се приберем. ~~Покварила си ми тако лепо расположење.~~

ЉУБИЦА /одлази./

ЈОВАНКА: Ето ти сад! Поквари ми тако лепо расположење. Ђурка! Дала сам јој диван савет, а она "стидила сам се." Ух, само да се не изрекне! Било би бруке. Јој, ако и новинари сазнају. Па кад распале масним словима, крупним насловима: "Богаташки синови упропашћују невине девојке! Децо-убице!" Ух! Сазнаће. Сазнају они све што не треба да сазнају!

ЈЕЛИЦА /узбуђена, са врата/: Мама, шта је то са Љубицом? Сву уплакану одведе је жандарм!

ЈОВАНКА: Ју! Зар већ! Одлази! Остави ме саму! Треба да се приберем!

ЈЕЛИЦА /зачуђена, повлачи се./

ЈОВАНКА: То је већ озбиљан заплет. Морам да је спасавам. Уосталом, то ми је и дужност. Била је то добра девојка. Научила сам је да ћути. Видела је она у овој кући много шта. Али се, увек, правила да не види и да не чује... И тај закон! Оно што ми чинимо, то нико

не зна, то нико не гони, то су назвали страним именом - абортус, а ту реч прост народ не разуме. Оно што је служавка учинила, то се зна. Ето цело село зна. Сада ће и цео свет. Али то се зове чедоморство. Над тим делом зграђавамо се сви. И она која је то јуче код лекара учинила викаће на сав глас: служавке примамљују богаташке синове, служавке убијају децу! А што сам ја учинила, што је она учинила, колико смо ми деце побили, то нико не зна. /Излази./

МАЛИША / журно улази, застаје, окреће се /: Никога! Ни служавке, ни госпођице, ни госпође, а што је најглавније, ни директора. Нигде никога. Јурим по директора Шарића, а њега нема. А ја имам да му саопштим врло важну вест. Морам пронаћи господина директора. / Самоме себи: / Малиша, сада треба извести напад по свима правилима стратегије. Нисам био војник, али сам ја створио своју стратегију, која ће донети победу. Полажај заузимај, непријатељу не остаје ништа друго, него да нагне у бегство. Ја ћу бити победилац. Сви ће ми бити захвални. А госпођица Лела, дражесна госпођица Лела, са милиончићима њенога тате, биће моја!

АЛЕКСАНДАР / улази журно, узбуђен /: Још само то ми треба! Сада и на то треба губити време. / Спазим Малишу, који му се је већ неколико пута дубоко поклонио. / А, ви сте ту! Шта желите?

МАЛИША: Господине директоре, важно саопштење.

АЛЕКСАНДАР: Да чујем, само одмах и што краће.

МАЛИША: Важност ствари изискује и више времена и већу пажњу.

АЛЕКСАНДАР / нервозно /: Говорите већ једном.

МАЛИША: Спрема се изненадан напад на вас, на ваше име, част, на предузеће. Ако се не спречи - крах, господине директоре. Господине директоре, пораз. Капитулација!

АЛЕКСАНДАР: Та говорите већ једном. Ако је у питању Љубичин случај, онда можете ићи. Не треба ми ваш извештај. Знам све. Упутио сам већ једно лице да интервенише и ако може ствар заташка.

МАЛИША: Љубичин случај? Какав Љубичин случај? Ја о томе ништа не знам. Како је то могуће да ја о томе ништа не знам. Шта је то било господине директоре?

АЛЕКСАНДАР: Ама, човече! Оставите ме. Немам времена. Шта имате ви да ми саопштите?

МАЛИША: Па, да, господине директоре, врло важно. Напад на вас, на предузеће. Чекајте! Поремезили сте ми мисли Љубичиним случајем. Слушајте, господине директоре. Само ја вас молим имајте у виду да сте, једино благодарећи мени, спашени.

АЛЕКСАНДАР: Или говорите, или одлазите!

МАЛИША: Говорим, господине директоре. Велибор и његово друштво из листа "Дневник", у вечерашњем ванредном издању пуштају чланак, са свима подацима, о афери са лифровањем жељезничких прагова.

АЛЕКСАНДАР: Шта?

МАЛИША: Цела прва страна, са крупним насловом "Афера Предузећа "Техникум". Државна каса оштећена са више милиона динара. Пауци сишу народ!"

АЛЕКСАНДАР: Па јесу ли они луди! Па то је мој лист. Најурићу ја све њих!

МАЛИША: Па то је баш трагично, што ово доноси ваш лист. Други листови то нису ни смели. ~~Али~~ је, господине директоре, ^{заштита} сензација првога реда.

АЛЕКСАНДАР: Најурићу ја све њих! /Зграби шешир и журно одлази. После неколико минута чује се шум аутомобилског мотора у звук трубе./

МАЛИША: Дабоме! Све их треба најурити! Треба најурити нарочито оног Велибора, оног хоравка. Лела, изгледа, незна да је он слеп на једно око. Бега треба уклонити, смакнути, послати на робију. Кад га је већ метак погодио у главу, требао је и да умре, а не да нам ствара препреке у постизавању циљева. /Излази./

ЈЕЛИЦА /улази/: Љубица је ухапшена! Кажу да је убила своје дете. Дело доказано. Власт је доказе прикупила. Пронашла је и уморено дете. Ископала га је, секцирала... а што власт није спречила убиство детета?.. Ко ли је само отац тога детета? Љубица је била повучена девојка. Тог ниткова треба пронаћи. То је опет неки паук, који је вешто наивну Љубицу ухватио у своју мрежу. И као паук своју жртву исисао, а потом одбацио. Што то власт није спречила?.. Да ми је само знати тог ниткова, ја бих се са њиме обрачунала.

ЈОВАНКА /улази/: Ко се је надао да ће се власт оволико заузети за једну ништавну ствар. /Јелици/ А. ти си ту!

ЈЕЛИЦА: Да, ту сам. Питам се само: Ко ли је био тај гадни паук који је са Љубицом тако срамно поступио?

ЈОВАНКА: Ђути! Шта ти знаш!

ЈЕЛИЦА: Мамо, зар се ти не зграђаваш!

ЈОВАНКА: Не! Требао је само да се побрине да до свега овога не дође. Зевзек и гуска! И ништа више! А сад господина нема. Хитно је отпутовао. Остаће на путу док се ствар не заташка, а у јавности док не дође друга сензација, која ће ову да баци у заборав. Тада ће господин да се врати. Зашто? Па ту је остала мајка која ће да потрчи и ствар регулише!

ЈЕЛИЦА: Мамо, па ти знаш - ко је?

ЈОВАНКА: Знаш! Хоћеш и ти да знаш? Онда знај. То је твој брат, а мој син.

ЈЕЛИЦА: Наш Боби!?

ЈОВАНКА: Да! Наш Боби!

ЈЕЛИЦА: И ти си знала?

ЈОВАНКА: Да. Знала.

ЈЕЛИЦА: И дозволила?

ЈОВАНКА: Што да не! Боље са Љубицом него са неком од које неће моћи да се откачи, него која би га уловила у своју мрежу. Не њега, него милио не његовог оца.

ЈЕЛИЦА: Мама!

ЈОВАНКА: Шта, мама? Мислиш ли ти, да младићи око тебе облећу зато што имају искрене намере, зато што си лепа. Не, драга моја. Они то чине јер требаш дотичноме твојим миразом да осигураш прибављање лепих пријатељица. Теби ће великодушно дозволити живот. Можеш и ти себи прибавити пријатеља. А кад уђеш у године онда не више оног кога ти желиш, него оног ко ти се поднуди. Кога можеш купити. Или, који ће се за кратко време задовољити тобом, а потом ће потражити другу - млађу, лепшу, мање истрошену. На крају задовољићеш се са оним ко наиђе, ко се понуди. То је наша судбина. То је наш живот. А твој муж, са новцем твога оца, који си му ти дала, имаће увек добру робу: младу и свежу. Новац прибавља њима све! И лепу пријатељицу, и углед у друштву, и положај, и достојанство, и част, и поштење. Све се за новац даје, све се за новац купује.

АЛЕКСАНДАР /који је чуо последње речи/: Вараш се, не увек. И ја сам тако мислио, и ја сам у моћ новца веровао. Новац је био ~~мој живот~~ оно у шта сам ја веровао. А сада, ево, са новцем не могу да спречим катастрофу!

ЈОВАНКА }
ЈЕЛИЦА } /гледају га зачуђено./

АЛЕКСАНДАР: Што ме тако гледате?! - Велим, новац није све! Имају неки нешто је јаче од новца, имају своју идеологију, свој морал, своју част. Нудио сам новац - одбили су; претио сам - исмејали су ме.

ЈОВАНКА: А зар ти тако трагично схваташ Љубичин случај?

АЛЕКСАНДАР: Остави! Какав Љубичин случај! Мој случај!

ЈОВАНКА: Твој случај! Зар се и ти у такве авантуре упушташ?

АЛЕКСАНДАР: Није то на што ти мислиш.

ЈОВАНКА: Како? Шта је?

АЛЕКСАНДАР /Јелици/: И то онај твој Велибор. Он ми је цинички бацио у лице потписани чек на 100.000 динара. Потом ме најурио из моје штампарије, из редакције листа који сам ја основао мојим новцем, а њему предао. "За данас смо ми господари листа, - а сутра ви, ако вас власт не ухапси! - довикнуо ми је његов помоћник.

ЈОВАНКА: Шта је то, човече? Говори, објасни! Не разумемо ништа! Ја сам мислила да говориш о Љубичином случају. И чудила се што се толико узрујаваш.

АЛЕКСАНДАР: Љубичин случај! То није ништа. Биће у вечерашњем издању "Дневника" вест и о томе. Бомбаст наслов "Скандал у једној богаташкој београдској породици." Не наводе још име. Изазивају интересовање. Сутра

не то бити детаљисано. Али, друго је нешто, много важније, у питању. Чланак "Афера Предузећа "Техникум" са лиферовањем жељезничких прагова. Државна каса оштећена са неколико милиона динара. Пауци сишу народно тело. Сигурност саобраћаја у питању." Показали су ми цео чланак. Чланак садржи тачне податке. Имају и неке фотографске снимке мојих писама и признаница неких високих личности. Крах је неизбежан.

ЈОВАНКА: Али, ко је дао те податке, ко их је прикупио?

АЛЕКСАНДАР: Ко? - Велибор! Ваш Велимор! Мој чиновник, Јелин школски друг. Онај кога ми је она довела у Предузеће, а коме сам ја основао лист.

ЈЕЛИЦА: Тата, ја у то не верујем!

АЛЕКСАНДАР: Повероваћеш! Причекај! Ако чланак буде објављен ^{на} нема помоћи. Власт ће повести истрагу. Докази су ту. Доказима они из "Дневника" располажу. Када сам о овоме обавестио помоћнике, Федора и Антона, они су хитно отпутовали. Морао сам да им издам чекове на прилично крупне износе ~~кадјединакжужниветринакту~~ на улоге које имамо у иностраним банкама.

ЈОВАНКА: А сад?

АЛЕКСАНДАР: Једино Јелица може да нас извуче из ове гадне ситуације.

ЈЕЛИЦА: Ја?

АЛЕКСАНДАР: Да, ти. Мораш наговорити Велибора да одустане од свега овог. Ти то можеш, ако хоћеш. Ја то знам. Жена може све. Немам ништа противу тога и да се удаш за њега. Мислио сам да ти као мираз дам милион динара, сада дајем два милиона.

ЈЕЛИЦА: Тата, неће он пристати!

АЛЕКСАНДАР: Неће пристати? А зашто? Шта он има од свега овог! Лист ће престати да излази. Он ће остати без место и без жене са милионским миразом. Ако му је до проналажења афера, па тих има толико у нашој земљи, да може са њима увек испуњавати свој лист. Што се је окопио на мене!

ЈЕЛИЦА: Тата, ја то не могу! Стид ме је!

АЛЕКСАНДАР: Не можеш! Стид те је! Онда знај да ће све пропасти. Све ће бити разграбљено. Јер се и ја морам да склоним. Стид је и мене. Нећу ја у затвор за све вас! Радио сам да би ви сви имали: и ти, Јованка, са својим пријатељима, или боље рећи љубавницима, које си често мењала, а ја плаћао; и мој син, - са његовим теревенкама и лудостима; и ти Лела - са твојим аутомобилима, друштвом и животом! Сви сте ви живели, а нисте ме упитали: могу ли ја једног дана доћи у сукоб са законом; има ли чега неморалног у прибављању тог силног новца!?. А сада вам је незгодно да замолите. А ја сам могао. Молио сам ја већ тог твог Велибора. Јесте! Молио сам га ја, кога су до

сада други молили. И није ме било стид!

ЈЕЛИЦА: Али, ја не могу, тата! Ти то не можеш схватити! Стид ме је!

АЛЕКСАНДАР: Да, да! Тебе је стид, мене није. Али, ја нећу у затвор. Никада ме више нећете видети. И онако сам навикао да жена није само моја жена; да је син, поред толиких пријатељица, које сам ја плаћао, уполастио служавку, па побегао; да ћерка, коју сам толико волео, неће да умоли овога тако рећи вереника, кога сам у службу примио, лист основао, а којој сам ја чај и неисказане жеље оспуњавао. Сви ви имате час, достојанство, зазор и стид. Само га ја немам. Добро!

Одлазим!

ЈЕЛИЦА: Стани! Хоћу!

АЛЕКСАНДАР: Али, одмах! Ја нећу да сачекам долазак полиције!

ЈЕЛИЦА /сломљена/: Одмах. /Прилази телефонском апарату, окреће бројчаник/: Ало! Редакција "Дневника"?.. Молим, господина Велибора!.. Да!... Јеси ли ти то, Велиборе?... Да, ја сам, Лела. Молим те, хитно дођи до мене... Да!.. Код куће... Да... Али, ја те преклињем... Нужно си ми потребан... Да, да, Велиборе!.. Ја те молим!.. Одмах! Узми моја спортска кола, која су у гаражи, у дворишту штампарије. Али, одмах... Можда је то моја последња жеља упућена теби... Преживел а сам данас много... Хоћеш ли доћи?—питај те... Ако не дођеш, учинићеш опет један судбоносан корак у нашем животу... Добро. Али одмах... Чекам те.

/Спушта слушалицу и клоне на столицу./

ЈОВАНКА
АЛЕКСАНДАР } /одлазе тихо из салона./

МАЛИША /отвара полако врата, посматра, прилази на прстима Јелици/: Госпођице Лела!

ЈЕЛИЦА /подиже главу и гледа га./

МАЛИША: Госпођице Лела! Један савет. Пустите нека теку догађаји како су пошли. Не мешајте се. Неће вам бити рђаво. Познато ми је да је директор "Техникума", ваш отац, одлучио да у случају потребе изда мени помоћије за управљање покретном и непокретном имовином "Техникума". Пред нама је живот, госпођице Лела. Ви знате каква осећања гајим према Вама. Ако хоћете можете ми постати жена, а ако нећете, стоји вам на расположењу замаћна сума. /Из дворишта се чује аутомобилска сирена./

ЈЕЛИЦА /која га је за све време посматрала, прво изненађена, а потом схвативши и прозревши његову замисао, скочи, узбуђено/: Напоље! На поље! Напоље, гадни пауче!

ВЕЛИБОР /отвара и стаје на вратима, посматра и слуша./

ЈЕЛИЦА /продужује не спазивши Велибора/: И ти разапљеш мрежу!

Напоље!

МАЛИША: Добро, добро! Али, видећете, ускоро ћу ја некеме викнути: Напоље! /Полази и спази Велибора:/ А, и ви сте ту! Вама ћу викнути: Напоље! А она, показује на Јелицу/ биће ипак на крају крајева моја!

ЈЕЛИЦА /раздражено/: Напоље, кад ти кажем! Напоље пауче! Једне разгоне, други разапињу своје мреже!

МАЛИША /излази лево./

ВЕЛИБОР: Шта је?

ЈЕЛИЦА /прилази, хвата га за руку/: Велиборе, помози ми! Спаси ме! Разуми ме: мој отац је у питању. Ти знаш о чему је реч. Имај милости према мени. Не знам да ли ћу моћи све ово да издржим! Разапињу мреже и око мене. Није само мој отац у питање, у питању сам и ја. Ја сам његова ћерак, носим његово име. Помогни, Велиборе!

ВЕЛИБОР: Немогуће је то што тражиш! Лела, све друго, само ово не! Ако повучем чланак, обуставим данашње издање "Дневника", Лела, ја сам убио самог себе. Изгубићу часр, име. Убићу своје "Ја", свој морал, своја начела, своје достојанство човека. Ти не желиш ваљда то!

ЈЕЛИЦА: Али, код толиких афера, зашто удари прво на мог оца?

ВЕЛИБОР: Тако је морало бити! И други ће доћи на ред. Ми смо ловци ђаука, који сишу народно тело. Ми проређени!

ЈЕЛИЦА: Велиборе, али и ти си неморално поступио. Ја то не могу да схватим.

ВЕЛИБОР: Ја?

ЈЕЛИЦА: Да, ти! То мене боли. Благодарени положају који си имао у предузећу, прикупио си податке, да би оптужи мога оца!

ВЕЛИБОР: Не! Све податке дао нам је Малиша Николић. Ниједан податак нисам ја прибавио.

ЈЕЛИЦА: Малиша?!

ВЕЛИБОР: Да, Малиша. Часна реч. Податке није дао мени, већ једном другу из Редакције.

АЛЕКСАНДАР: Но, шта је одлучено?

ЈЕЛИЦА: Велибор није прикупио податке...

АЛЕКСАНДАР /нервозно/: Није о томе реч. О томе можемо сутра разговарати. Питање је: хоће ли повући чланак или не?

ВЕЛИБОР: Немогуће. Нисам само ја у питању. Цео Редакциски одбор је посвећен у ту ствар.

АЛЕКСАНДАР: Знам ја те изговоре. Говоримо пословно. Понудио сам вам 100.000 динара, сада нудим сву зараду са те лиферације. Колика је ви то знате. Нутим вама, Редакциском добору, - то ме се не тиче.

ВЕЛИБОР /пути./

АЛЕКСАНДАР: Нудим сопственост "Дневника" - вама, Редакциском

одбору, — и то ме се не тиче. Главно је: на јавност ништа не сме изаћи.

ВЕЛИБОР: На тој основи не можемо разговарати. Ми нећемо да постанемо ваши саучесници, нити дозволити да вам ваш даљи рад надокнади све ово.

АЛЕКСАНДАР: Не! "Техникум" не ликвидирати. Не треба мени ништа више! Доста је што имам. Видим да су ме у критичном моменту оставили сви. Постављам питање: пристајете ли?

ЈЕЛИЦА: Велиборе!

ЈОВАНКА: Господине Велиборе!

ВЕЛИБОР: Ја се на то не могу да одлучим.

АЛЕКСАНДАР: Рекао сам и Јелици, а ево велим и вама: немам ништа прот да Јелица постане ваша жена. Даћу и добар мираз.

ВЕЛИБОР: Мени новац, као мираз, није потребан. Нега дајте онима који је тај новац одузет. Вратите новац народу.

АЛЕКСАНДАР: Добро! Дајем новац за подизање дома вашим ратним друговима, онима који су вам долазили и са којима све канцеларије могу предузећа претворили у своје пријемне собе.

ВЕЛИБОР: Овако понуђен новац, под овим околностима, ми нећемо!

АЛЕКСАНДАР: Слушајте, дајем све што сам у могућности да дам; дајем што сам зарадио; задржаћу само онолико са колико сам дошао у Београд. /Очајно и раздражено:/ Нећу у затвор! Нећу да се са мојим именом испирају уста.

/ Спушта се мрак, који се постепено појачава /

ЈЕЛИЦА: Велиборе, и ја те молим. Знам да није морално ово што од тебе захтевам, али — он је мој отац!

ВЕЛИБОР /коме је и самом тешка ова ситуација/: Не могу, не могу, Ле-Ла! Разуми ме, не могу!

СА УЛИЦЕ: Новине! Новине! /Јаче:/ "Вечерње новости" /Одједном јако светло:/ "Дневник" Вајредно издање. "Дневник" /Јак глас:/ Сензација! Афера Предузећа "Техникум"!

АЛЕКСАНДАР /скочи/: Чујете ли! Доцкан! Све је доцкан! /Разјарено:/ Дабоме да је доцкан, кад цео сат мора да вам се говори! /Прилази огорчен Велибору:/ Ти си за све ово крив! Ти! Ти, ругобо телесна! /Изненада му смакне наочаре и баца их:/ Слепче један! /Журно полази, са врата:/ Да, слепче!

МАЛИША /сусреће се на вратима са ~~Милишом~~ Александром, задихано/: Изашао је чланак! Сензација! Народ граби новине! Дајте пономоћије, господине директоре! Имајте поверење у мене! Учинићу ја све. Ђажи

АЛЕКСАНДАР /вади из унутрашњег џепа пуномоћије и пружа му га/: Ево, па располажите целокупном имовином.

МАЛИША: /прихвата пуномоћије/: Хвала, господине директоре. Будите уверени, ако се икад вратите, ја ћу вам све опет ставити на располагање. /Вади из џепа пасош: /Изволите, молим, пасош. Визиран је и снабдевен свима печатима. У дворашту чека ауто. Брзи воз креће кроз десет минута. У пасошу вам је и возна карта. Све сам ја предвидео и припремио.

АЛЕКСАНДАР /стрпа пасош у џеп и журно изађе./

СВИ /ћуте. После неколико тренутака из дворашта се чује шум мотора и звук трубе аутомобила, који полази./

МАЛИША: Оде! /Стаје испред Велибора, показује му руком врата/: Напоље! Напоље!

ЈЕЛИЦА /прилази Велибору, загрли га и пољуби у слепо око/

ВЕЛИБОР /загрли је и загрљени полазе./

МАЛИША: Госпођице Лела! Куда ћете? Он нема ништа.

ЈЕЛИЦА: /окрене се/: Има! ~~Има~~

МАЛИША: Нема. Ја сам сада господар свега: и Предузећа, и ~~Дневника~~ и виле, и аутомобила, — целокупне имовине. Ако одете недам ништа!

ЈЕЛИЦА: Не треба нам. Ми смо богати!

МАЛИША: Богати? Шта имате?

ЈЕЛИЦА: Част! Оно што ви немате.

МАЛИША /зачуђено их гледа/

ВЕЛИБОР и ЈЕЛИЦА /загрљени одлазе./

З А В Е С А

